

Evelien van Dort

Fantasie en kinderboeken

'There are only two lasting bequests we can hope to give our children. One of these is roots; the other, wings.'

Hodding Carter

In deze tijd waar 'digitale' communicatie en informatiesystemen toenemen, blijft het lezen en voorlezen van prenten-, kinder- en jeugdboeken voor kinderen onmisbaar. Verhalen in boeken geven kinderen 'roots' en 'wings'.

www.shutterstock.com · 142201849

Bekend is dat door voorlezen en lezen de taalvaardigheid en de woordenschat van het kind worden vergroot. Het is vooral de variatie in het woordgebruik en de zinsbouw die het geschreven woord zoveel ruimer maakt dan het gesproken woord.

Recent onderzoek heeft uitgewezen dat als kinderen op de basisschool vijftien minuut per dag zelf lezen, ze op jaarbasis ruim twee miljoen woorden lezen, waarvan ze duizend nieuwe woorden leren! Deze uitbreiding van de woordenschat door het lezen is enorm groot, zeker wanneer we het vergelijken met de woordenschatnorm per leerjaar op school: ook ongeveer duizend woorden.

Hiermee wordt duidelijk hoe taal een van de belangrijkste voorwaarde voor ontwikkeling en scholing is. Ieder jong kind leert door middel van woorden zijn omgeving benoemen, waarnemingen worden gekoppeld aan taal. Hoe genuanceerder de waarneming, hoe kleurrijker en gevarieerder de taal en de daarbij behorende beleving die opgeroepen wordt.

Fantasie

Een mooi verhaal zal de 'lezer' raken. Een recensent beschreef mijn kinderboeken als 'poëzie van alledag'. Poëzie van alledag betekent dat we in alles om ons heen de waarde, de vreugde en de zingeving kunnen beleven. Door deze poëzie hebben we als kind en mens een zinvol bestaan. We voelen ons dan verbonden met de wereld en we worden versterkt in onze fantasie. Met het 'vermogen' tot fantaseren is de basis voor het leven zelf gelegd.

In de dagelijkse werkelijkheid be-grijpt het jonge kind de wereld via de zintuigindrukken. Ook leert het kind dat al de waar-nemingen voor grotere beelden staan. Er bestaat niet één soort boom en ieder mens heeft veel 'gezichten' van toegewijd tot boos of vrolijk. Met de kracht van zijn fantasie schept het kind zijn eigen wereld, waarin hij waarnemingen integreert. Voor het jonge kind kan deze wereld dus tegelijk waar en verzonnen zijn. De fantasie is als een soort 'tovenarsmantel' waaronder de mooiste geschenken vandaan komen.

Het lievelingsboek

Regelmatig komt in mijn workshops over kinder- en jeugdliteratuur, het eigen lievelingsboek uit de kindertijd aan bod. Bijzonder is dat heel veel deelnemers zich een kinderboek herinneren waar ze nog een speciale beleving aan hebben. En... vaak heeft dit kinderboek te maken met de rode draad in hun leven. Zelf sliep ik met een boekje onder mijn kussen: *Het zwanenmeisje*. Een prachtig verhaal waarin een meisje nadat ze is verlaten, opgroeit met de zwanen. Een verhaal gebaseerd op fantasie vol met droevige, troostrijke en vreugdevolle belevenissen. Lezen vergroot je wereld!

Leeshobbels

Als auteur ben ik zeer betrokken bij leesbevordering in binnen- en buitenland, met speciale programma's voor scholen en bibliotheken. Regelmatig ben ik in gesprek met kinderen over lezen. Leerlingen geven aan dat voor boeken lezen echt wel wat hobbels moeten worden genomen. Een voorbeeld: 'Allereerst een rustig plekje vinden, thuis lukt dat niet altijd,' stelt Stijn. Hij doelt dan op voordurende stoorzenders van geluiden, de tv staat altijd aan, broers en zussen spelen, gamen, telefoneren. Soms fietst Stijn naar de bibliotheek om daar te lezen. 'En op school lezen we ook,' vertelt hij. 'Iedere dag wel een half uur. Maar ja, na een half uur zit ik net in het verhaal en dan stoppen we.'

In het verhaal stappen kost dus inspanning en tijd. Hij wil dan het liefst doorlezen.

'Kun je lezen vergelijken met films of games?' vraag ik.

'Nee, lezen is totaal iets anders!' stelt Stijn. 'Met lezen maak ik mijn eigen beelden in mijn hoofd. Ik ga altijd nadenken hoe het verhaal gaat en wat ik ervan vind.'

Het beeld dat Stijn schetst, staat voor de meeste kinderen van tien tot twaalf jaar. Veel leerlingen vinden lezen nog best moeilijk, vooral meertalige kinderen, dyslectici of kinderen met andere 'leeshobbels'. Maar ze willen het kinderboeken lezen echt niet missen! Ze vinden dat je zelf beelden maakt: je gaat bijvoorbeeld fantaseren dat je zelf in het verhaal bent. Ze vinden ook dat je er lekker rustig van wordt of blij, verdrietig, of dat je getroost wordt bij eenzame momenten. En ze zeggen dat je van boeken lezen heel veel leert.

Verbinding met de beeldenwereld

Van zoveel reflectie word ik niet alleen stil, maar voel ik ook diep respect voor alle kinderen die heel hard werken aan hun leesvaardigheid en deze wereld ook willen leren begrijpen. De kracht van verhalen is dat een kind, los van zijn of haar omstandigheden, zich even 'thuis' kan voelen.

www.shutterstock.com · 36219226

Iedere leeftijdsfase kent zijn eigen ingang en behoefte aan inhoud, uiteraard is het belangrijk welke beelden je aanreikt. In prentenboeken zijn mooi klinkende zinnen mijn uitgangspunt. Rijk taalgebruik geeft kleur en klank, daar smullen kleuters van.

In mijn prentenboek *Fiona het veulen*¹ staat de verbinding van de dag met de nacht centraal. Veel kinderen hebben moeite met afscheid nemen van de dag omdat ze niet weten wat de nacht brengt. De gedachte achter dit verhaal is het grenzeloze vertrouwen in de wereld, dat hier wordt uitgebeeld in het ritme van dag en nacht.

Volwassenen denken vaak probleemgericht. Zo zijn kinderboeken gerubriceerd in thema's als pesten, scheiding, noem maar op. In de beeldenwereld van het jonge kind staan juist thema's als vertrouwen, je thuis voelen in jezelf en de wereld, centraal als basishouding om positief in de wereld te stappen.

Verhalen voor de schooltijd

Het kind in de onderbouw van de basisschool is nog vanzelfsprekend met de omgeving verbonden, heerlijk om voor te schrijven. Hier staat spel, plezier, humor en avontuur op de voorgrond. De wereld is nog heel en een geheel.

In mijn recente leesboek *Julia en Jasper en de geheime tuin*, gaan kinderen de buurt vergroenen. De kinderen gaan zelf aan de slag en mobiliseren de ouders. Een actueel thema: groen brengt mensen dichterbij elkaar. Kinderen kunnen wakker liggen van de milieuproblemen, bijvoorbeeld van de stervende bossen. Echter het blijft een abstractie ook al komt het digitale beeld heel dichtbij. Een kind wil graag zelf iets doen,

bijvoorbeeld in bomen klimmen. We moeten oppassen voor wat betreft de milieuproblematiek dat we niet over de hoofden van kinderen gaan regeren.

Kinderen vanaf negen jaar ontwikkelen steeds meer hun eigen mening. Er komt een beetje afstand tot de wereld, ze kunnen hem beter gaan beschouwen, ook naar hun eigen rol daarin. Je kunt nu beginnen met het aanbieden van verhalen waarin veel nuance zit. Een verhaal waarin een iets minder leuk persoon ook nog een andere, bijvoorbeeld een vrolijke kant, blijkt te hebben.

Als auteur ga je dan karakters meer vormgeven en verdiepen. Kinderen kunnen zich zo steeds meer gaan identificeren, meten zich aan de personen waar ze over lezen. Hierdoor vormen ze mede hun eigen mening. Het geeft mogelijkheden om te ontdekken hoe anderen reageren en ook wie ze zelf zijn. Morele dilemma's van alledag worden op een veilige manier nadenkbaar en bespreekbaar.

Wegwijzers voor de toekomst

Zo kunnen verhalen voor een kind een positieve wegwijzer naar de toekomst zijn. Door de beelden die het kind zelf scheidt, stimuleert het zijn eigen fantasie of beeldkracht. Een onmisbare kracht die de jonge generatie nodig heeft in de te vaak gefragmenteerde, gedigitaliseerde, virtuele wereld. Met eigen beeldkracht kan een veelheid aan informatie geïntegreerd worden tot een eenheid. De vaardigheid om de wereld in nuances te leren zien, helpt om de eigen autonomie te versterken en die van de ander te onderscheiden en te respecteren.

De rol van de ouder

Het voorlezen, samen lezen en er over praten biedt de ouder of opvoeder heel veel mogelijkheden om elkaar op een 'veilige' manier te ontmoeten. De keuze van een passend boek is dus maatwerk, als volwassene mag je best meekijken en meekiezen, juist graag! Het jonge kind baseert zijn keuze meestal nog op de omslagillustratie en niet op de inhoud. Door als ouder of opvoeder zelf kinder- en jeugdboeken te lezen, kunnen we meeleven en ons meer inleven in wat we de kinderen aanbieden.

Voorlezen en voorgelezen worden is een enorm voorrecht. Voorlezen maakt het verhaal intiem en persoonlijker. Wat is er mooier dan om 's avonds voor het slapen gaan een dierbare, klein of groot, voor te lezen. Om ze met aandacht, mooie beelden en een warme sfeer de nacht in te laten gaan.

Evelien van Dort heeft ruim zestig titels op haar naam staan. Ze geeft lezingen en workshops over onderwerpen gerelateerd aan lezen, kinderen en hun ontwikkeling in binnen en buitenland. Evelien combineert het auteurschap met haar fysiotherapiepraktijk voor kinderen. Haar motto is 'je leert met je hele lichaam', kortom het engagement met het eigen lijf is de basis voor ontwikkeling en leren. Met haar man is ze verbonden aan een sociaal maatschappelijke initiatief: de zorgtuin Gorssel. In de tuin worden projecten voor jong en oud, weerbaar en kwetsbaar verzorgd, onder andere 'ervaringsleren en levend leren' in het groen. www.evelienvandort.nl

¹ Zie rubriek 'Boekenkast'.